

Stanisław Liszewski

PRAKTYKI SPECJALIZACYJNE Z GEOGRAFII TURYZMU NA UNIWERSYTECIE ŁÓDZKIM

LES PRACTIQUES DE SPÉCIALISATION DANS LE DOMAINE DE LA GÉOGRAPHIE DU TOURISME À L'UNIVERSITÉ DE ŁÓDŹ

SPECIALISATION PRACTICE IN THE GEOGRAPHY OF TOURISM AT ŁÓDŹ UNIVERSITY

Program studiów specjalizacyjnych na kierunku geograficznym Uniwersytetu Łódzkiego przewiduje konieczność odbycia przez studentów III roku dwutygodniowych praktyk terenowych. Praktyki te, zwane specjalizacyjnymi, organizowane są zawsze w lipcu, co znajduje uzasadnienie w konieczności ich odbywania w pełni sezonu turystycznego.

Cel praktyk specjalizacyjnych wyznacza fakt, iż są to obowiązkowe (kursowe) zajęcia uniwersyteckie mające przynieść konkretne efekty: poznawcze, badawcze i wychowawcze.

Cel poznawczy. Zakłada on konieczność empirycznego poznania przez studentów regionu turystycznego, w którym przebywają. Jest on realizowany poprzez: wykład wprowadzający, dotyczący regionu praktyk, którym otwiera się każde ćwiczenia, indywidualną i zespołową penetrację terenu w czasie prowadzenia badań naukowych oraz wycieczkę naukową organizowaną w czasie trwania praktyk. Od kilku lat program poznawczy ćwiczeń został rozszerzony. Studenci penetrując teren mają za zadanie m. in. zebrać odpowiednie materiały, które następnie prezentują na zakończenie praktyk jako przygotowaną przez siebie ofertę turystyczną badanej miejscowości czy regionu.

Cel badawczy. Realizacja tego celu ma za zadanie praktyczne nauczanie studentów prowadzenia badań i studiów terenowych. Studenci po ukończeniu III roku studiów posiadają pewną wiedzę, głównie teoretyczną, na temat sposobów, zakresu czy technik badawczych. Brakuje im natomiast praktycznych umiejętności zastosowania zdobytej wiedzy. Praktyki specjalizacyjne mają m. in. za zadanie praktyczne zapoznanie studentów z warsztatem badawczym, który będzie im potrzebny przy wykonywaniu własnej, samodzielnej pracy naukowej, jaką jest praca magisterska. Ta potrzeba wdrożenia

studenta do pracy badawczej określa zarówno tematykę, jak i metody badań. W czasie pierwszych organizowanych przez Zakład ćwiczeń tematem badań była najczęściej analiza regionu turystyczno-wypoczynkowego, a studenci zbierali materiały terenowe, opracowywali je, a następnie prezentowali wykonane opracowania. W praktykach tego typu zwracano szczególną uwagę na stronę metodyczną, starając się zaszczyć studentom umiejętności posługiwania się właściwymi metodami, zarówno przy zbieraniu materiałów źródłowych, jak i ich opracowywaniu, a także prezentacji (metody badań terenowych, statystyczne, matematyczne, a także szeroka gama metod kartograficznych).

Od kilku lat uznano, iż tak kompleksowo przeprowadzone badania w czasie 14 dni pobytu w terenie, ze względu na ogromną pracochłonność i obciążenie studentów, nie zdają egzaminu, a efekty końcowe są spłycone i pozbawione głębszych przemyśleń. Podjęto zatem decyzję o ograniczeniu części badawczej praktyk tylko do zebrania materiałów terenowych. Materiały te są następnie opracowywane i prezentowane przez studentów na seminarium magisterskim w pierwszym semestrze czwartego roku studiów.

Cel wychowawczy. Organizatorzy praktyk zakładają, iż wspólny pobyt grupy pracowników uniwersyteckich i studentów jest dobrą okazją do wzajemnej integracji, zarówno w czasie przeznaczonym na pracę dydaktyczną, jak i w tzw. czasie wolnym. Wzajemne poznanie się zarówno studentów między sobą jak i studentów z pracownikami sprzyja lansowaniu wzorców osobowościowych, które są najlepszą i najskuteczniejszą formą wychowawczą, niezależnie od wieku i poziomu uczestników tego procesu wychowawczego.

Pełna realizacja założonych celów powinna pozwolić studentowi poznać określony region (obszar, miejscowość) turystyczny, nabyć umiejętności prowadzenia badań terenowych, a zwłaszcza zbierania w terenie materiałów niezbędnych do realizacji samodzielnej pracy naukowej, a także nawiązać bliskie stosunki z grupą rówieśniczą i pracownikami.

Pobyt na praktykach i realizacja zakreślonych celów przynosi również określone korzyści praktyczne. Studenci uczą się przygotowywać ofertę turystyczną miejscowości czy regionu, co często procentuje na starcie ich pracy zawodowej. Często też fascynacja obszarem, na którym odbywają się praktyki, prowadzi do podejmowania przez studentów tematyki prac magisterskich dotyczących tego właśnie terenu.

Organizację praktyk specjalizacyjnych Zakład rozpoczyna z rocznym wyprzedzeniem, czyli najczęściej jesienią roku poprzedzającego praktyki. Rozpoczyna się ona od wyboru obszaru i tematu praktyk. Dotychczasowe praktyki odbyły się w regionach, które posiadały znaczące walory turystyczne, jak również były zagospodarowane turystycznie, co gwarantowało znaczny napływ turystów i możliwość obserwacji oraz badań zjawisk i procesów związanych z ruchem turystycznym.

Podjęcie decyzji o terenie i tematyce praktyk uruchamia cały proces, który prowadzi do zabezpieczenia materialowego i organizacyjnego praktyk (baza noclegowa, materiały kartograficzne, ankiety, bibliografia, itp.).

Po zakończeniu przygotowań organizacyjnych prowadzący praktyki spotykają się ze studentami w celu poinformowania o miejscu, terminie i programie praktyk.

Etapem kończącym organizację są wizyty, jakie prowadzący składają przedstawicielom władz lokalnych. Wizyty te i rozmowy pozwalają lepiej zrozumieć miejscowe problemy, a nawet włączyć je w program prowadzonych badań.

Praktyki specjalizacyjne z geografii turystyki Zakład Geografii Miast i Turystyki prowadzi corocznie od 1983 r. Do roku 1992 zorganizowano dziesięć praktyk, które zlokalizowane były w sześciu regionach geograficznych Polski. W czterech praktykach (1984, 1986, 1988, 1990) obok studentów polskich przez jeden tydzień uczestniczyła również grupa studentów i pracowników z Uniwersytetu w Angers (Francja), w dwóch (1988 i 1989 r.) grupy studentów z Uniwersytetu w Tbilisi (Gruzja). Pomimo ogólnego schematu każda z organizowanych praktyk posiadała nieco odmienny program i cel badawczy, inne też są ich rezultaty. Upoważnia to do choćby krótkiej prezentacji poszczególnych praktyk.

1. 1983 ROK – PÓLWYSEP HELSKI

Bazą noclegową praktyk na Półwyspie Helskim było miasteczko Jastarnia, a ich celem badawczym analiza Półwyspu Helskiego jako regionu turystyczno-wypoczynkowego. Badania obejmujące analizę bazy noclegowej i gastronomicznej oraz wyposażenia pozaturystycznego przeprowadzono we wszystkich miejscowościach półwyspu (Chałupy, Kuźnica, Jastarnia, Jurata, Hel). Pewną nowością metodyczną w polskich badaniach terenowych był pomiar liczby wypoczywających na plaży, który przeprowadzono przez dwa dni (niedziela i środa), na całej długości plaży Półwyspu dostępnej dla wypoczywających (24 km).

Przeprowadzone badania pozwoliły określić pojemność turystyczną Półwyspu Helskiego i standard wyposażenia, a także zaobserwować specyficzne procesy, jakie powoduje turystyka w osadnictwie rybackim.

W czasie praktyki studenci odbyli wycieczkę poznawczą po całym obszarze Półwyspu Helskiego oraz północnej części Pobrzeża Kaszubskiego (Władysławowo, Jastrzębia Góra, Karwia). Uczestniczyli także w spotkaniu z dyrekcją Nadmorskiego Parku Krajobrazowego, zapoznając się z problemami ochrony środowiska na tym bardzo narażonym na zniszczenie, zwłaszcza przez turystykę, obszarze.

Badania prowadzone w czasie tych praktyk zaowocowały m. in. dwiema publikacjami naukowymi (Dziegieć 1988, Liszewski 1988) oraz podjęciem szczegółowych badań w ramach prac magisterskich przez troje studentów (Węglińska 1986, Wiluś 1986, Wojciechowski 1988).

2. 1984 ROK - BIESZCZADY

Praktyki specjalizacyjne zorganizowane na terenie Bieszczadów (baza noclegowa znajdowała się w Lesku) miały na celu analizę regionu turystycznego, który zamknięty jest szlakiem drogowym tzw. „dużej pętli bieszczadzkiej”. Stopień otwartości tego regionu badano za pomocą pomiaru ruchu na drogach kołowych prowadzących w Bieszczady (Lesko, Ustrzyki Dolne, Cisna). Rozkład wewnętrzny ruchu turystycznego w regionie Bieszczadów badano poprzez pomiary prowadzone na górskich szlakach turystycznych, w stanicach harcerskich oraz w oparciu o analizę wycieczek statkiem spacerowym po Jeziorze Solińskim. Trzecim elementem badań była próba określenia przemian, jakie pod wpływem funkcji turystyczno-wypoczynkowej zachodzą na terenie Bieszczadów. Analizowano miejscowości: Lesko, Ustrzyki Dolne, Połańczyk, Wołkowyje, Cisnę i Ustrzyki Górne. Wynikiem tych badań była próba określenia rangi Bieszczadów jako regionu turystyczno-wypoczynkowego, jego specyfiki, zagospodarowania oraz atrakcyjności dla różnych grup turystów.

W praktykach tych po raz pierwszy uczestniczyła grupa studentów i pracowników z Uniwersytetu w Angers (Francja). W czasie praktyk zorganizowana była wycieczka autokarowa „dużą pętlą bieszczadzką” z wejściem na Rozsypaniec i Połoninę Wetlińską. Odwiedzono również dyrekcję Bieszczadzkiego Parku Narodowego zapoznając się z problematyką ochrony tego unikatowego fragmentu Polski.

Wyniki badań prowadzonych podczas praktyk zostały częściowo wykorzystane w publikacjach Dziegieć (1990), Liszewskiego (1990, 1990a) i Fischbacha (1989). Bieszczady stały się również tematem prac magisterskich (Mastalerz 1987, Oczadły 1991).

3. 1985, 1986 ROK – POJEZIERZE SUWAŁSKIE I RÓWNINA AUGUSTOWSKA

Praktyki w latach 1985 i 1986 przeprowadzono na terenie Polski północno-wschodniej. W 1985 r. bazą ich była miejscowość Stary Folwark nad jeziorem Wigry a w roku 1986 miasto Augustów. W pierwszym roku prowadzono badania zmierzające do określenia charakteru Pojezierza Suwałskiego i Równiny Augustowskiej jako regionu turystyczno-wypoczynkowego. Obszar badań ograniczono do trójkąta, którego wierzchołkami są miasta: Suwałki, Sejny, Augustów. Badania miały dać odpowiedź na trzy pytania: Ilu turystów i skąd przybywa na badany teren?; Jak rozkłada się ruch turystyczny wewnątrz badanego terenu?; Czy funkcja turystyczna i wypoczynkowa doprowadziły do trwałych przemian, o ile tak, to w czym się one przejawiają?

Realizacja postawionych celów wymagała przeprowadzenia pomiaru ruchu turystycznego, zarówno na drogach, jak i na szlakach wodnych (szlak Czarnej Hańczy, Kanał Augustowski), a także na dworcach oraz przystankach autobusowych i kolejowych. Przeprowadzono także inwentaryzację terenową pól namiotowych, ośrodków wypoczynkowych oraz wybranych wsi (Cimocho-wizna, Stary Folwark).

Badania w 1986 r., w których wzięła również udział grupa studentów i pracowników z Angers (Francja) ograniczyły się do miasta Augustowa. Ich celem badawczym było: określenie wielkości i charakteru funkcji turystycznej i wypoczynkowej miasta, określenie zasięgu przestrzennego wpływu turystycznego miasta oraz analiza wydzielonej przestrzeni geograficznej, której walory przyrodnicze (brzegi jezior, kanałów, szlaków turystycznych) przyciągają turystów i uruchamiają procesy przemian.

Przeprowadzono pomiar ruchu na drogach i szlakach wodnych, wykonano zdjęcie użytkowania ziemi miasta Augustowa, przeprowadzono badania inwentaryzacyjne i ankietowe.

W pierwszym roku praktyk studenci poznali Suwałki i okolice jeziora Wigry, w następnym odbyli dwie wycieczki studialne: autokarową na trasie: Augustów–Suwałki–Wigry–Przerośl–Czarna Hańcza–Smolniki–Puńsk–Sejny–Augustów oraz drugą – statkiem – po Kanale Augustowskim na odcinku Augustów–Paniewo.

Wyniki prowadzonych badań zostały częściowo wykorzystane w pracy zbiorowej pod red. S. Liszewskiego zatytułowanej *Funkcja turystyczna Augustowa* (Liszewski, Olszewska, Matczak, Wychowaniec 1989).

4. 1987, 1988 ROK – PŁASKOWYŻ NAŁĘCZOWSKI

Kolejna tura praktyk specjalizacyjnych zorganizowana była na terenie Płaskowyżu Nałęczowskiego, którego fragment przylegający do Wisły został objęty ochroną w formie Kazimierskiego Parku Krajobrazowego.

W roku 1987 bazą praktyk było miasto Kazimierz Dolny, a ich celem określenie roli miast Kazimierza i Nałęczowa (uzdrowisko) w organizacji ruchu turystycznego. Badania prowadzone na obszarach obu miast były identyczne i dotyczyły: analizy użytkowania ziemi, inwentaryzacji bazy turystycznej i uzdrowskiej oraz pomiaru ruchu osób na parkingach i w muzeach, a także pojazdów na drogach prowadzących do tych miast.

W roku 1988 baza praktyk zlokalizowana została w Puławach, a cel badawczy, obok kontynuacji prac podjętych w roku poprzednim, rozszerzony został o gromadzenie dokumentacji, a następnie prezentację walorów turystycznych badanego obszaru. Ten drugi rodzaj badań, w którym udział brali również studenci i pracownicy z Uniwersytetu w Angers (Francja) i Uniwersytetu w Tbilisi (Gruzja), miał doprowadzić do opracowania informatora turystycznego Kazimierskiego Parku Krajobrazowego. W drugim roku praktyk rozszerzono również teren badań. Obok miast Kazimierza i Nałęczowa badaniami objęto również tereny wiejskie (Bochotnica) oraz miasto Puławy.

W pierwszym roku studenci odbyli wycieczkę do Nałęczowa i Lublina. W drugim – trasa wycieczki autokarowej wiodła z Puław do Kazimierza, Nałęczowa, Lublina, Zamościa i Zwierzyńca.

Plonem naukowym tego cyklu praktyk jest artykuł Olszewskiej (1991) oraz praca magisterska dotycząca Kazimierza Dolnego (Tomczyk 1991).

5. 1989, 1990 ROK – BESKID SĄDECKI

Bazą noclegową praktyk specjalizacyjnych zorganizowanych w Beskidzie Sądeckim była Krynica.

Cele badawcze obu praktyk były takie same, a studenci poprzez badania terenowe poszukiwali odpowiedzi na pytania: Jaką rangę uzdrowską, turystyczno-wypoczynkową i krajoznawczą posiada Krynica?; Czy i jakie istnieją konflikty funkcji na terenie miasta?; Jaka jest budowa morfologiczna i fizjonomia miasta?; Czy Krynica posiada swoją strefę podmiejską, jaka ona jest duża i czy można mówić o regionie turystyczno-uzdrowskim Krynicy?

Realizacja celów badawczych praktyk wymagała inwentaryzacji wybranych obiektów, przeprowadzenia wywiadów z miejscową ludnością i przybyszami, pomiarów ruchu pojazdów, a także prowadzenia wywiadów i inwentaryzacji na terenie sołectw gminy Krynica i Muszyna.

W praktykach w roku 1989 uczestniczyła grupa studentów i pracowników z Uniwersytetu w Tbilisi (Gruzja), a w roku 1990 z Uniwersytetu w Angers (Francja). W czasie każdej z omawianych praktyk studenci odbywali dwie wycieczki; wycieczkę pieszą z Krynicy na szczyt Jaworzyny Krynickiej (1116 m n.p.m.), oraz wycieczkę autokarową na trasie Krynica–Muszyna–Żegiestów–Piwniczna–Stary Sącz–Czorsztyn–Splyw Dunajcem–Krościenko–Szcza-wnica–Nowy Sącz–Krynica. Szczególną atrakcją turystyczną, zwłaszcza dla obu grup cudzoziemców, był spływ tratwami po Dunajcu ze Sromowiec Wyżnych do Krościenka.

Praktyki w regionie Beskidu Sądeckiego zaowocowały przygotowaniem pięciu prac magisterskich (Osadowski 1987, Krakowiak 1990, Milecka 1991, Włodarczyk 1992, Ziarkowska 1992) oraz artykułu sumującego dorobek prowadzonych tam badań (Kostrzewa, Wiluś 1992).

6. 1991, 1992 ROK – DOLINA PILICY

Począwszy od 1991 r. nastąpiły pewne zmiany w koncepcji prowadzenia praktyk specjalizacyjnych z geografii turystyki. Dotychczasowy stacjonarny charakter zamieniono na mieszany. Przez jeden tydzień studenci odbywają wycieczkę naukowo-krajoznawczą, której celem jest poznanie konkretnego regionu i jego opracowanie promocyjne. Drugi tydzień ma charakter badań stacjonarnych, w czasie których studenci zbierają materiały do *Słownika turystycznego Polski Środkowej*.

W roku 1991 wycieczka miała charakter spływu kajakowego Pilicą i rajdu rowerowego na terenie od Przedborza do Sulejowa, w roku 1992 była to wycieczka autokarowa na Nizinę Podlaską.

W pierwszym roku część stacjonarna praktyk odbyła się na terenie gminy Inowódz, w 1992 r. na terenie gminy Nowe Miasto nad Pilicą. W obu przypadkach prowadzono szczegółowe badania inwentaryzacyjne i ankietowe, a zbierane materiały po opracowaniu prezentowane były zarówno na seminariach magisterskich, jak i na terenie badanych gmin na prośbę i zaproszenie rad gminnych.

Obszaru doliny Pilicy dotyczy również jedna praca magisterska (Grzelka) podjęta do realizacji w 1991 r.

Sumując dotychczasowy dorobek praktyk specjalizacyjnych można stwierdzić, iż umożliwiły one studentom poznanie wielu regionów Polski i to zarówno od strony atrakcyjności krajoznawczo-wypoczynkowej, jak i od strony problemów badawczych, których nie można dostrzec w czasie pobytu turystycznego.

Miarą wysiłku organizacyjnego prowadzących praktyki specjalizacyjne było przygotowanie dziesięciu wykładów dotyczących obszaru badań oraz zorganizowanie 14 wycieczek autokarowych, pieszych, kajakowych, rowerowych lub statkiem. Wymiernym efektem celów poznawczych praktyk wydają się być również zainteresowania badawcze studentów, które finalizowano w formie podejmowania prac magisterskich (łącznie 12 prac).

Cel badawczy praktyk owocował licznymi pracami seminaryjnymi, ale przede wszystkim był on widoczny przy opracowywaniu prac magisterskich, a zwłaszcza zbieraniu i kompletowaniu materiałów terenowych. Było to możliwe dzięki temu, iż w czasie praktyk specjalizacyjnych studenci przyswoili sobie umiejętności stosowania licznych metod badań terenowych.

Prowadzone w czasie praktyk badania były również inspiracją lub pomocą przy podejmowaniu tematów badawczych przez pracowników Zakładu. Można dziś stwierdzić, iż przyczyniły się one do opracowania i opublikowania 9 prac naukowych.

Najtrudniej ocenić skuteczność realizacji celu wychowawczego praktyk. Można jedynie stwierdzić, iż życzliwość, z jaką spotykają się pracownicy Zakładu w kontaktach z absolwentami specjalizacji geografii turystyki, napawa optymizmem, że i ten cel w sposób pozytywny weryfikuje życie.

PIŚMIENNICTWO

- Dziegieć E., 1988, *Przemiany wsi Chalupy i Kuźnica pod wpływem rozwoju turystyki*, „Acta Universitatis Lodzianis” Turyzm 4.
- Dziegieć E., 1990, *Przemiany wsi Cisna i Wołkowyja pod wpływem funkcji turystycznej*, „Acta Universitatis Lodzianis”, Turyzm 6.
- Fischbach J., 1989, *Ruch turystyczny w Bieszczadzkim Parku Narodowym*, „Zeszyty Naukowe UJ”, Prace Geograficzne z. 80.
- Grzelka D., *Funkcja turystyczna Sulejowskiego Parku Krajobrazowego* (praca magisterska przygotowywana w Katedrze Geografii Miast i Turyzmu UŁ).

- Kostrzewa J., Wiluś R., 1992, *Krynica – The Biggest Health Resort in Southern Poland. Problems of its Development and Functions*, „Turyzm”, t. 2, z. 1.
- Krakowiak B., 1990, *Funkcja turystyczna uzdrowiska Muszyna w świetle ruchu turystycznego* (praca magisterska wykonana w Zakładzie Geografii Miast i Turyzmu UŁ).
- Liszewski S., 1988, *Funkcja osadnictwa nadmorskiego w świetle analizy ruchu turystycznego. Przykład Mierzei Helskiej*, „Acta Universitatis Lodzianis”, Turyzm 4.
- Liszewski S., 1990, *Funkcja turystyczna Bieszczadów Polskich w świetle analizy ruchu pojazdów*, „Acta Universitatis Lodzianis”, Turyzm 6.
- Liszewski S., 1990a, *Wpływ turystyki na rozwój miejscowości Polańczyk w Bieszczadach Polskich*, „Acta Universitatis Lodzianis”, Turyzm 6.
- Liszewski S., Olszewska B., Matczak A., Wychowaniec A., 1989, *Funkcja turystyczna Augustowa*, Instytut Turystyki, Warszawa.
- Mastalerz M., 1987, *Rola uzdrowiska Polańczyk w aktywizacji życia społeczno-gospodarczego jego mieszkańców* (praca magisterska wykonana w Zakładzie Geografii Miast i Turyzmu).
- Milecka A., 1991, *Funkcja turystyczna Krościenka nad Dunajcem* (praca magisterska wykonana w Zakładzie Geografii Miast i Turyzmu).
- Oczadły A., 1991, *Funkcja turystyczna gminy Cisna* (praca magisterska wykonana w Zakładzie Geografii Miast i Turyzmu).
- Olszewska B., 1991, *Rola turystyki w życiu małego miasta na przykładzie Kazimierza Dolnego*, „Acta Universitatis Lodzianis”, Folia Geographica nr 14.
- Osadowski T., 1987, *Funkcja turystyczna Szczawnicy w świetle ruchu turystycznego* (praca magisterska wykonana w Zakładzie Geografii Miast i Turyzmu).
- Tomczyk K., 1991, *Funkcja turystyczna Kazimierza Dolnego* (praca magisterska wykonana w Zakładzie Geografii Miast i Turyzmu).
- Węglińska A., 1986, *Zmiany osadnicze zachodzące pod wpływem funkcji letniskowo-wypoczynkowej na obszarze Jastarni i Juraty* (praca magisterska wykonana w Zakładzie Geografii Miast i Turyzmu).
- Wiluś R., 1986, *Wpływ turystyki wypoczynkowej na urbanizację Jastrzębiej Góry* (praca magisterska wykonana w Zakładzie Geografii Miast i Turyzmu).
- Włodarczyk E., 1992, *Przemiany środowiska naturalnego na terenie Krynicy* (praca magisterska wykonana w Katedrze Geografii Miast i Turyzmu).
- Wojciechowski W., 1988, *Wpływ działalności turystycznej na zmiany środowiska geograficznego Nadmorskiego Parku Krajobrazowego* (praca magisterska wykonana w Zakładzie Geografii Miast i Turyzmu).
- Ziarkowska A., 1992, *Atrakcyjność turystyczna splywu przelomem Dunajca przez Pieniny* (praca magisterska wykonana w Katedrze Geografii Miast i Turyzmu).

Prof. dr hab. Stanisław Liszewski
Katedra Geografii Miast i Turyzmu
Uniwersytet Łódzki
al. Kościuszki 21
90-418 Łódź

Wpłynęło:
15 sierpnia 1992 r.